

SOCIÁLNA PEDAGOGIKA NA SLOVENSKU – AKTUÁLNE PROBLÉMY A SÚČASNÉ TRENDY V PROFESII ŠKOLSKÉHO SOCIÁLNEHO PEDAGÓGA

SOCIAL PEDAGOGY IN SLOVAKIA - ACTUAL PROBLEMS AND PRESENT TRENDS IN PROFESSION OF SCHOOL SOCIAL PEDAGOGUE

Jolana Hroncová

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, UMB v Banskej Bystrici

Abstract:

The paper is focused on social pedagogy current problems in Slovakia from institutional and personal aspect and its scientific and research development focus. Particular attention is paid to the current problems of the school social pedagogue profession in legislative level and formation of the social pedagogy association also.

Key words:

social pedagogy, school social pedagogue, social pedagogy association

Úvod

Sociálna pedagogika na Slovensku patrí aj v súčasnosti medzi pomerne málo známe a nedostatočne rozpracované pedagogické disciplíny. V porovnaní s inými krajinami napr. s Nemeckom a Poľskom je na inštitucionálnej, personálnej a vedecko-výskumnej úrovni menej rozvinutá, čo je vzhľadom k jej kratšej histórii prirodzené. Podobná situácia je aj vo vysokoškolskej príprave sociálnych pedagógov. Medzi prvé fakulty, ktoré začali pripravovať sociálnych pedagógov a súčasne rozvíjať sociálnu pedagogiku patrila Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici. Dve vysokoškolské učiteľky Katedry pedagogiky sa podieľali tiež na tvorbe profesijného štandardu: „*Sociálny pedagóg*“ a na vzniku O.z. „*Asociácia sociálnych pedagógov*“. K najvýznamnejším publikovaným výstupom Katedry pedagogiky patria práce: „*Sociálna pedagogika – vývoj a súčasný stav (2009)*“, „*Sociálna pedagogika na Slovensku (2012)*“, „*Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie (2013)*“ „*Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi (2015)*“ a ďalšie práce. V príspevku abstrahujeme od komparácie situácie v pôsobení sociálnych pedagógov v škole so zahraničím v krajinách V4, pretože v nich nie je školský sociálny pedagóg legislatívne ukotvený.

Sociálna pedagogika na Slovensku s osobitným zreteľom na „Banskobystrickú školu sociálnej pedagogiky“

Sociálna pedagogika na Slovensku má v porovnaní so sociálnou pedagogikou v Nemecku, kde vznikla v 40. rokoch 19. storočia, omnoho kratšiu históriu. Na Slovensku položil jej základ v 70. rokoch 20. storočia prof. Ondrej Baláž v Ústave experimentálnej pedagogiky SAV v Bratislave. Autorka tohto príspevku bola prvou vedeckou ašpirantkou O. Baláža so špecializáciou na sociálnu pedagogiku a teda bola nielen pri jej zrode, ale je aj súčasťou ďalšieho vývoja sociálnej pedagogiky na Slovensku. Prof.

O. Baláž s kolektívom rozvíjali sociálnu pedagogiku iba v teoretickej a vedecko-výskumnej rovine, pod silným vplyvom poľskej a nemeckej sociálnej pedagogiky s akcentom na sociálnu determináciu výchovy a vývinu osobnosti. Na škodu vecí Ústav experimentálnej pedagogiky SAV v roku 1993 zanikol. Od vtedy sa sociálna pedagogika začala rozvíjať na viacerých vysokých školách. O. Baláž sa na rozvoji sociálnej pedagogiky po roku 1989 naďalej významne podieľal, najmä zásadnými teoretickými príspevkami v pedagogických časopisoch a vystúpeniami na konferenciách (O. Baláž, 1991, 1996, 1999, ...) a tiež ako posudzovateľ knižných publikácií zo sociálnej pedagogiky a člen habilitačných a inauguračných komisií na viacerých vysokých školách.

Pomerne dynamický rozvoj sociálnej pedagogiky na Slovensku, ale aj v Čechách, nastal v prvej polovici 90. rokov 20. storočia, kedy sa sociálna pedagogika začala vyučovať ako predmet a špecializácia v rámci pedagogiky na Katedre pedagogiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave a následne sa začalo rozvíjať aj vzdelávanie sociálnych pedagógov na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave. Na rozvoji slovenskej sociálnej pedagogiky od 90. rokov 20. storočia participovala medzi prvými pedagógmi Z. Bakošová, jednak prvými vysokoškolskými textami „Sociálna pedagogika. *Vybrané kapitoly*“ (1994), tiež svojou knižnou prácou „*Sociálna pedagogika ako životná pomoc*“ (2005, 2006, 2008), ale aj publikačnými aktivitami v časopisoch a vystúpeniami na konferenciách. S jej menom sú spojené aj 2 významné konferencie, ktoré sa konali na FF UK v Bratislave a síce: „*Súčasný stav sociálnej pedagogiky na Slovensku*“ (1999) a „*Sociálny pedagóg*“ (2006), ktoré prispeli k precizovaniu predmetu sociálnej pedagogiky a profesie sociálneho pedagóga, ale aj k vymedzeniu ich vzťahu k iným vedám a profesiám. Jednotlivé „školy sociálnej pedagogiky“ sú v historickom kontexte ich vzniku, zamerania a personálneho obsadenia prezentované v publikácii „*Sociálna pedagogika na Slovensku (História a súčasnosť)*“, ktorá bola spracovaná kolektívom autorom pod vedením J. Hroncovej v roku 2012.

Katedra pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici patrila medzi prvé fakulty, ktoré začali pripravovať sociálnych pedagógov a aj v súčasnosti je považovaná za pracovisko, na ktorom sa sociálna pedagogika rozvíja v slovenskom prostredí najintenzívnejšie. Vzdelávanie sociálnych pedagógov v magisterskom štúdiu začalo na Katedre pedagogiky PF UMB od akademického roku 1993/94, pričom pôvodne nadväzovalo na bakalárske štúdium sociálnej práce a vychovávateľstva, v súčasnosti je pokračovaním bakalárskeho štúdia pedagogika-vychovávateľstvo. Popri pedagogickej činnosti sa čím ďalej tým viac rozvíjala na Katedre pedagogiky aj vedecko-výskumná a publikačná činnosť, za intenzívnej spolupráce s inými vysokými školami na Slovensku a v zahraničí, najmä s Českou a Poľskou republikou, čo vyústilo do kreovania „*Banskobystrickej školy sociálnej pedagogiky*“ približne od roku 2004.

Pri hodnotení doterajšieho vývoja sociálnej pedagogiky ešte nemožno vyjadriť úplnú spokojnosť s jej stavom na Slovensku, najmä z hľadiska inštitucionálneho, personálneho, ale aj vedecko-výskumného. Pozitívne však hodnotíme, nielen my, ale aj sociálni pedagógovia z Českej a Poľskej republiky, že už máme na Slovensku legislatívne ukotveného sociálneho pedagóga v škole, pretože u nich ešte stále nie je. Sociálna pedagogika ako študijný odbor, respektíve v kombinácii s vychovávateľstvom sa rozvíja iba na niektorých vysokých školách. K tradičným vzdelávateľom patria: Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta UK v Bratislave, Pedagogická fakulta TU v Trnave, Fakulta humanitných vied ŽU v Žiline, Pedagogickej fakulte UKF v Nitre (ako učiteľský program), Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. V porovnaní s Českou a Poľskou republikou je sociálna pedagogika na slovenských vysokých školách zastúpená v omnoho nižšej miere. Pokiaľ ide o chápanie sociálnej pedagogiky a vymedzovanie jej predmetu v teoreticko-

metodologickej rovine je na Slovensku situácia podobná ako v zahraničí. To znamená, že prístupy k vymedzovaniu predmetu sociálnej pedagogiky sú rôzne a diferencované. Táto situácia je spôsobená tou skutočnosťou, že sociálna pedagogika vo svojej histórii, ale aj v súčasnosti ešte stále zameriava pozornosť na mnoho sociálno-výchovných problémov, najmä u detí a mládeže, čo stále vyvoláva väčšej precíziacie predmetu sociálnej pedagogiky. Nevyhnutné je riešiť tiež jej vzťah k sociálnej práci, sociálnej andragogike, pedagogike voľného času a k iným disciplinám, kde často dochádza k vzájomnému prieniku.

Možno konštatovať, že v teoretickej rovine prevažná väčšina slovenských sociálnych pedagógov zdôrazňuje prevenciu sociálno-patologických javov ako ťažiskovú činnosť v zameraní sociálnej pedagogiky a tiež v práci sociálneho pedagóga. Akcent na preventívny rozmer sociálnej pedagogiky a preventívnu sociálno-výchovnú činnosť v škole kladie najmä „*Banskobystrická škola sociálnej pedagogiky*“, čo sa odráža aj v zameraní jej vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. Bez nároku na úplnosť uvedieme aspoň niektoré práce: Hroncová, J., Emmerová I. a kol., , *Sociálny pedagóg v škole* (2012), Hroncová J., Emmerová I., Kropáčová K.: *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie* (2013), Niklová, M. : *Prevencia drogových závislostí v školskom prostredí* (2009), Dulovics, M. : *Špecifická pôsobenia sociálnych pedagógov v škole.*(2014), Hroncová, J., Emmerová, I. a kol. *Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi* (2015), Hroncová, J. a kol. *Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov* (2014) a iní.

K ďalším oblastiam záujmu slovenskej sociálnej pedagogiky patrí sociálno-výchovná práca s marginalizovanými sociálnymi skupinami, ktorá je zameraná najmä na rómske etnikum. V tomto smere možno pozitívne hodnotiť prácu D. Selickej, vysokoškolskej učiteľky Katedry sociológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre, pod názvom „*Sociálna pedagogika ako životná pomoc pre rómsku rodinu*“ (2009) a tiež jej príspevky v časopise *Mládež a spoločnosť* napr. príspevok „*Kompetencie sociálneho pedagóga pri práci s rómskou rodinou.*“ (2016, č. 3) a jej ďalšie príspevky .

Ako nestorka slovenskej sociálnej pedagogiky pozitívne hodnotím skutočnosť, že o sociálnu pedagogiku a profesiu sociálneho pedagóga prejavujú teoretický záujem aj ďalšie vysokoškolské učiteľky z vyššie uvedenej Katedry sociológie FF UK v Nitre, medzi ktoré patrí V. Jakubovská, ktorá napísala zaujímavý príspevok na aktuálnu tému pod názvom: *Sociálny pedagóg a kyberšikanovanie* (2016, č. 3), ďalej M. Štrbová: „*Národnostné a etnické menšiny v krajinách strednej Európy*“ (2015, č. 3), hoci táto katedra sociálnych pedagógov nepripravuje. Značný podiel na rozvoji slovenskej sociálnej pedagogiky patrí tiež významnému sociológovi a predstaviteľovi sociológie výchovy P. Ondrejkoovi, ktorý sa sociálnou pedagogikou zaoberal taktiež ako vysokoškolský učiteľ Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre a tiež na iných fakultách, kde pôsobil, vo viacerých publikáciách, medzi ktorými možno uviesť vysokoškolskú učebnicu „*Sociálna patológia ako predmet záujmu sociálnej pedagogiky, sociálnej práce a vychovávateľstva*“ (1999) a v mnohých časopiseckých príspevkoch na Slovensku i v zahraničí. Pravidelne vystupoval a vystupuje v plénach mnohých konferencií z oblasti sociálnej pedagogiky na Slovensku i v zahraničí. Na tejto fakulte vznikla aj ďalšia zaujímavá publikácia od autorov V. Kleina a R. Rosinského pod názvom: „*Sociálna pedagogika pre pomáhajúce profesie*“ (2010), v ktorej značnú pozornosť venujú aj deťom a mládeži zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia a profesii sociálneho pedagóga.

Je potešiteľné, že na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre sú problémy sociálnej pedagogiky a sociálneho pedagóga predmetom pozornosti aj na Pedagogickej fakulte UKF, kde jej dlhodobú pozornosť venuje najmä C. Határ vo viacerých knižných

prácach: „*Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca*“ (2006), „*Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie*“ (2010) a ďalšie práce knižného a časopiseckého charakteru.

V súčasných podmienkach rozvoja slovenskej sociálnej pedagogiky a profesie sociálneho pedagóga na vysokých školách, možno považovať za nadštandardné a inšpiratívne, že sa problémami sociálnej pedagogiky a profesie sociálneho pedagóga zaoberajú na UKF v Nitre vysokoškolskí učitelia 3 fakúlt. Aj keď ide najmä o teoreticko-metodologické rozpracovanie problémov sociálnej pedagogiky a profesie sociálneho pedagóga, možno vyjadriť presvedčenie, že v budúcnosti sa na týchto fakultách vytvorí aj neučiteľský študijný program Sociálna pedagogika.

Pozitívne možno hodnotiť skutočnosť, že sociálnu pedagogiku v bakalárskom i magisterskom študijnom programe má už v súčasnosti akreditovanú aj Fakulta humanitných vied Žilinskej univerzity v Žiline, čo tiež prispeje k ďalšiemu rozvoju slovenskej sociálnej pedagogiky.

Aktuálne problémy slovenských sociálnych pedagógov v škole

Stručná teoretická reflexia, ale aj problémy sociálnych pedagógov v praxi boli prezentované aj v plenárnom vystúpení na konferencii „*Výchova a vzdelávanie*“, ktorá sa konala na pôde Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach v septembri v roku 2016. Pozitívne hodnotím skutočnosť, že vedúca Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach Dr. R. Orosová, prejavila v roku 2016 záujem o spoluprácu s „*Banskobystrickou školou sociálnej pedagogiky*“ a na jej podnet sa už druhýkrát zaradila do programu ich konferencií nielen problematika pedagogických zamestnancov, ale aj problematika sociálnych pedagógov a iných odborných zamestnancov. V tomto roku si legislatívne vymedzenie profesie sociálneho pedagóga v škole pripomína iba svoje prvé decénium a preto aj dnes možno povedať, že patrí v teoretickej, metodologickej i metodickej rovine ešte stále medzi málo známe a nedostatočne rozpracované profesie. Školskí sociálni pedagógovia na celoslovenskom odbornom seminári pod názvom *Sociálny pedagóg v škole*, ktorý sa uskutočnil na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v roku 2012 zdôrazňovali najmä nasledovné problémy:

- absencia profesiogramu, čiže profesijného štandardu „Sociálny pedagóg“;
- absencia metodických príručiek pre jednotlivé stupne škôl;
- nedostatok možností kontinuálneho vzdelávania.

Tieto problémy Katedra pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici postupne riešila, vzhľadom k svojim personálnym možnostiam, v rámci svojej vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti. V roku 2012 sociálni pedagógovia pociťovali negatívne najmä absenciu profesijného štandardu „Sociálny pedagóg“, v dôsledku čoho boli v školách využívaní na vykonávanie rôznych činností, často aj pomocného charakteru, ktoré nesúviseli s ich profesijným zameraním. Ich činnosť hodnotili ako „pole neorané“. Katedra pedagogiky si dala za úlohu podieľať sa aj na riešení tohto problému, jednak v rámci výskumnej úlohy KEGA, ale najmä v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom v Bratislave, s koordinátorkou odbornej aktivity 1.1 projektu „*Profesijný a karietový rast*“ v operačnom programe „*Vzdelávanie*“. Pozitívne možno hodnotiť skutočnosť, že v súčasnosti už existuje a je zverejnený v Pokyne ministra školstva č. 39/2017 v prílohe č. 19 profesijný štandard „*Sociálny pedagóg*“, na vypracovaní ktorého participovali dve členky Katedry pedagogiky (J. Hroncová a I. Emmerová). Na škodu veci však tento profesijný štandard ešte stále sociálni pedagógovia, pracujúci v školách ako odborní zamestnanci, väčšinou nepoznajú a zrejme ani učitelia a vedenia škôl. Keďže v súčasnosti väčšina sociálnych pedagógov

pracuje v školách iba dočasne v rámci projektu „Škola otvorená všetkým“ (ŠOV), musia plniť predovšetkým úlohy vyplývajúce z tohto projektu a nie z profesijného štandardu. Skutočnosť, že sociálno-výchovná činnosť sociálnych pedagógov v školách je naďalej veľmi diferencovaná a nereflektuje ťažiskové kompetencie, ktoré sociálnym pedagógom vymedzuje školská legislatíva a tiež profesijný štandard, nemožno hodnotiť pozitívne. Neteší nás ani skutočnosť, že sociálnych pedagógov na štandardnej pracovnej pozícii odborného zamestnanca je v základných školách veľmi málo a v stredných školách ešte menej.

„Banskobystrická škola sociálnej pedagogiky“ výrazne participovala aj na riešení ďalších problémov a prekážok vo vykonávaní sociálno-výchovnej činnosti sociálnych pedagógov v školách, ktoré boli zistené jednak na odbornom seminári „Sociálny pedagóg v škole“ v roku 2012, ale aj v rámci monitoringu problémov sociálnych pedagógov v škole, ktoré sme zistili prostredníctvom empirického výskumu v roku 2015. Tieto empirické zistenia boli prezentované aj na predchádzajúcej konferencii „Výchova a vzdelávanie“ v roku 2016 v plenárnom príspevku pod názvom „Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a jeho problémy v praxi“ (J. Hroncová). Druhým vážnym problémom, na ktorý poukazovali sociálni pedagógovia bola absencia metodických materiálov. Aj tento problém bol riešený zo strany Katedry pedagogiky PF UMB vo viacerých výskumných projektoch KEGA, výstupmi ktorých boli aj publikačné aktivity metodického charakteru. Autorský kolektív vo výskumnom projekte KEGA č. 028UMB-4/2012 pod názvom „Preventívna sociálno-výchovná práca na základných a stredných školách z aspektu funkcie sociálneho pedagóga“ (zodp. rieš. J. Hroncová) spracoval viaceré publikácie určené sociálnym pedagógom v praxi napríklad „Sociálna pedagogika na Slovensku. História a súčasnosť“ (2012), „Sociálny pedagóg v škole“ (2012) a najmä Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie pod názvom „Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole“ (2013). Táto publikácia je sprístupnená aj v elektronickej podobe na webovej stránke hlavnej riešiteľky projektu J. Hroncovej.

Na tento projekt nadväzoval výskumný projekt KEGA č. 030UMB-4/2014 pod názvom „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizácie vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiacich v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“, v rámci riešenia ktorého bol realizovaný celoslovenský empirický výskum zameraný na pôsobenie sociálnych pedagógov, ktorý bol publikovaný aj v monografii „Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi“ spracovanej v autorskom kolektíve pod vedením J. Hroncovej v roku 2015. V tejto publikácii sú prezentované hlavné problémy a vtedajší stav pôsobenia sociálnych pedagógov v školách na Slovensku najmä v rámci projektu PRINED. K ďalším metodickým príručkám a publikáciami, ktoré boli vypracované pre sociálnych pedagógov boli publikácie „Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov“ (2014) a „Sociálno-výchovná práca s rodinou z aspektu sociálnej pedagogiky“ (2015) spracovaná autorským kolektívom pod vedením J. Hroncovej. K prácam metodického charakteru patrila aj publikácia autorov I. Emmerová, M. Niklová a M. Dulovics „Základy mediálnej výchovy pre sociálnych pedagógov a pedagógov“ (2015) spracované autorským kolektívom pod vedením I. Emmerovej a tiež samostatné publikácie M. Niklovej, M. Dulovicsa, L. Kamarášovej a ďalších autorov.

Ako tretí závažný problém považovali sociálni pedagógovia v roku 2012 absenciu kontinuálneho vzdelávania. Aj tento problém sme na Katedre pedagogiky riešili v rámci vyššie uvedeného projektu KEGA č. 030UMB-4/2014, v ktorom, popri iných výstupoch, sme vypracovali aj koncepciu aktualizácie vzdelávania pre sociálnych pedagógov pod názvom „Prípravné atestačné vzdelávanie pre prvú atestáciu pre odborných zamestnancov – sociálnych pedagógov v školách a školských zariadeniach“, ktoré bolo

schválené MŠVVaŠ SR 9. 2. 2016 a platí do roku 2021. Pred vypracovaním tejto koncepcie sme v roku 2015 uskutočnili aj podporné vzdelávanie pre sociálnych pedagógov v škole, pôsobiacich v rámci projektu PRINED, ktorí sa na nás obracali so žiadosťou o pomoc a usmernenie v ich sociálno-výchovnej práci. S ponukou podporného vzdelávania pre sociálnych pedagógov sme oslovili všetky základné školy zapojené do projektu PRINED. Prezenčnú formu prípravy využilo cca 30 sociálnych pedagógov (počas mesiacov január až február 2015), počas ktorej priami účastníci dostali okrem prednáškovej a seminárnej činnosti dostali aj tlačené učebnicové a metodické materiály. Účastníci podporného vzdelávania hodnotili túto aktivitu vysoko pozitívne a získané poznatky využívali v praxi. Predpokladáme, že aj táto skutočnosť prispela k tomu, že v rámci záverečného hodnotenia projektu PRINED, boli sociálni pedagógovia hodnotení v rámci odborných zamestnancov, ktorí tvorili inkluzívne tímy, zo strany vedenia škôl veľmi pozitívne. O aktualizáciu vzdelávania, ktoré sme vypracovali a je certifikované MŠVVaŠ, je zatiaľ na škodu veci, zo strany sociálnych pedagógov malý záujem, hoci v roku 2012 to považovali na odbornom seminári „Sociálny pedagóg v škole“ za vážny problém.

V súčasnom období pedagogická verejnosť očakáva schválenie nového zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch, príprava ktorého je už vo finálnom štádiu. Určité zmeny nastanú aj v legislatívnom ukotvení sociálneho pedagóga v škole. Tieto pripravované, paragrafované zmeny vo funkcii sociálneho pedagóga nehodnotíme pozitívne, ani ako vzdelávatelia sociálnych pedagógov, ale ani z pozície *Asociácie sociálnych pedagógov*. V pripravovanom zákone má byť sociálny pedagóg zaradený v § 24 do kategórie „Iní odborní zamestnanci“, teda nie samostatne pod názvom „Sociálny pedagóg“ ako v aktuálnom Zákone č. 317/2009. Do tejto kategórie sú v navrhovanom zákone zaradení, okrem sociálneho pedagóga aj školský logopéd a liečebný pedagóg, ktorí by mali byť, podľa nášho názoru, logicky zaradení skôr do § 23, pretože oni boli pôvodne súčasťou odboru špeciálny pedagóg. V súčasnom Zákone č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch je činnosť sociálneho pedagóga vymedzená nasledovne: „Sociálny pedagóg vykonáva odborné činnosti v rámci prevencie, intervencie a poskytovania poradenstva najmä pre deti a žiakov ohrozených sociálno-patologickými javmi, zo sociálne znevýhodneného prostredia, drogovu závislých alebo inak znevýhodnených deťom a žiakom, ich zákonných zástupcov a pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení. Sociálny pedagóg plní úlohy sociálnej výchovy, podpory prosociálneho, etického správania, sociálnopedagogickej diagnostiky prostredia a vzťahov, sociálnopedagogického poradenstva, prevencie sociálnopatologických javov a reedukácie správania. Vykonáva expertíznu činnosť a osvetovú činnosť.“

V navrhovanej verzii zákona je činnosť sociálneho pedagóga v § 24 pod názvom „Iní odborní zamestnanci“ definovaná takto:

„Sociálny pedagóg pri výkone pracovnej činnosti v škole a školskom zariadení

- a) vykonáva preventívne činnosti,
- b) poskytuje poradenstvo a intervenciu so zameraním na deti a žiakov s rizikovým správaním, ohrozených sociálno-patologickými javmi a zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- c) poskytuje poradenstvo zákonným zástupcom, pedagogickým zamestnancom a odborným zamestnancom,
- d) vykonáva sociálnopedagogickú diagnostiku prostredia a vzťahov, osvetovú činnosť a ďalšie činnosti v sociálno-výchovnej oblasti.

Činnosť sociálneho pedagóga v navrhovanej verzii už neobsahuje úlohy v oblasti sociálnej výchovy, podpory prosociálneho a etického správania a reedukáciu správania,

ktoré tradične patrili k základným kompetenciám sociálneho pedagóga a sociálna pedagogika kladie na ne veľký dôraz.

Z pozície garantky študijného programu sociálna pedagogika, ale aj predsedníčky O. z. *Asociácia sociálnych pedagógov*, v spolupráci s vedúcimi predstaviteľmi z Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Banskej Bystrici a Lučenci, ktorí sú sociálni pedagógovia, sme tento návrh pripomienkovali na MŠVVaŠ u riaditeľa Odboru pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v Sekcii regionálneho školstva, ktorý je poverený prípravou nového zákona. Pripomienkovali sme tiež aj § 39 pod názvom „Školský koordinátor vo výchove a vzdelávaní“, ktorý nahrádza doterajšiu pozíciu školského „koordinátora prevencie sociálnopatologických javov“. Podľa nášho názoru je navrhovaný názov tejto funkcie veľmi všeobecný, všeobsiahly a nie sú úplne jasné činnosti, ktoré majú byť v rámci tejto funkcie vykonávané. Podobné kritické stanovisko odznelo aj vo verejnoprávnych médiách zo strany Slovenskej komory učiteľov. Naše pripomienky však boli akceptované iba v minimálnej miere. Skutočnosť, že sociálny pedagóg už nemá byť ukotvený v samostatnom paragrafe 24 ako doposiaľ považujeme za podcenenie jeho významu oproti iným odborným zamestnancom, ktorí sú uvádzaní samostatne. Môže to mať vplyv aj na ďalší vývoj umiestňovania sociálnych pedagógov do škôl, ktorý môže byť ešte horší než doteraz. Na nutnosť pracovnej pozície sociálnych pedagógov v školách na Slovensku upozornila aj „*Evalvačná správa z projektu PRINED – Projekt INkluzívnej Edukácie*“, ktorá vo SWOT analýze hodnotí jeho realizáciu v základných školách na Slovensku v rokoch 2014-2015 a tiež význam prínosu členov inkluzívneho tímu v tom zmysle, že : „ najviac je potrebný z odborného tímu sociálny a špeciálny pedagóg“ (T. Matulayová, 2015, s. 84).

Asociácia sociálnych pedagógov – jej ciele, obsahové zameranie a poslanie

Katedra pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici ako jedna z mála vysokoškolských vzdelávateľov sociálnych pedagógov v magisterskom štúdiu, ktorá má v tomto smere najdlhšiu históriu na Slovensku a najdlhšie pripravuje a spolupracuje so sociálnymi pedagógmi v praxi, považovala vždy za svoju povinnosť riešiť problémy, ktoré so vzdelávaním a praxou sociálnych pedagógov súvisia. Ako už bolo uvedené vyššie v roku 2018 plynie 25. rok prípravy sociálnych pedagógov na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. Zo strany sociálnych pedagógov z praxe, pôsobiacich v školách, ale aj v sociálnej sfére a najmä v centrách pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ktorých Katedra pedagogiky požívala na odborné podujatia, bola priebežne prezentovaná požiadavka na prehlbenie vzájomnej spolupráce a tiež založenie občianskeho združenia, respektíve komory, ktorá by sociálnych pedagógov na Slovensku zastrešovala, pomáhala riešiť ich problémy a umožnila prehlbenie vzájomnej spolupráce a zefektívnenie ich činnosti. Táto požiadavka bola intenzívna najmä zo strany sociálnych pedagógov z centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, v ktorých sa pracovná pozícia sociálneho pedagóga vyskytuje najčastejšie. Z tohto dôvodu sme sa na Katedre pedagogiky, v spolupráci so sociálnymi pedagógmi z praxe, rozhodli vytvoriť Občianske združenie „*Asociácia sociálnych pedagógov*“ s celoslovenskou pôsobnosťou. Súhlas so sídlom tohto združenia na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB udelil začiatkom roka 2018 rektor UMB.

O. z. „*Asociácia sociálnych pedagógov*“ bolo Ministerstvom vnútra SR zaregistrované dňa 24. 04. 2018 pod identifikačným číslom 51646692. Založenie „*Asociácie sociálnych pedagógov*“ so sídlom na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici predstavuje vyústenie snáh a aktivít Katedry pedagogiky

a „*Banskobystrickej školy sociálnej pedagogiky*“, v teoreticko-metodologickej rovine i v oblasti spolupráce so sociálnymi pedagógmi v praxi.

Ciele a zameranie O.z. „Asociácia sociálnych pedagógov“ (ASPg) sú v zmysle Stanov *Asociácie sociálnych pedagógov* nasledovné:

„Hlavným cieľom Občianskeho združenia *Asociácia sociálnych pedagógov* je združovať ľudí, ktorí participujú na vysokoškolskej príprave sociálnych pedagógov v oblasti teórie, metodológie, metodiky a ďalšieho vzdelávania, ďalej sociálnych pedagógov pôsobiach v školách a školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, v špeciálnych výchovných zariadeniach a tiež absolventov sociálnej pedagogiky, ktorí pôsobia v praxi na iných sociálno-výchovných pozíciách. Ďalej sa do činnosti Asociácie sociálnych pedagógov môžu zapojiť absolventi odboru pedagogika, ktorí už pracujú alebo majú záujem pracovať v oblasti prevencie, intervencie a poskytovania poradenstva najmä pre deti a žiakov ohrozených sociálno-patologickými javmi, zo sociálne znevýhodneného prostredia, drogovo závislým alebo inak znevýhodneným deťom a žiakom, ich zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení a môžu v zmysle platnej školskej legislatívy pôsobiť ako sociálni pedagógovia v škole.“ (2018, s. 1 – 2.)

Tento cieľ bude Asociácia sociálnych pedagógov plniť nasledovnými činnosťami:

1. Rozvíjaním sociálnej pedagogiky na vysokých školách, ktoré pripravujú sociálnych pedagógov v bakalárskom, magisterskom alebo doktorandskom štúdiu na úrovni teórie, metodológie, metodiky a praxe, v súlade s najnovšími trendmi rozvoja tejto disciplíny u nás i v zahraničí, s akcentom na výchovné a spoločenské požiadavky.
2. Prehĺbením a zintenzívnením spolupráce vzdelávateľov sociálnych pedagógov a sociálnych pedagógov pôsobiach v školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, v školách, špeciálnych výchovných zariadeniach a v iných oblastiach sociálno-výchovnej praxe.
3. Asociácia sociálnych pedagógov sa usiluje o podporu a rozvíjanie sociálnej pedagogiky v oblasti teórie, metodiky, metodológie i praxe na národnej i medzinárodnej úrovni.
4. Občianske združenie je nepolitické, dobrovoľné a záujmové združenie fyzických a právnických osôb, ktoré odmieta akúkoľvek diskrimináciu na základe príslušnosti k určitej národnosti, rase, náboženstvu alebo pohlaviu a zaväzuje svojich členov k dodržiavaniu tohto princípu pri výkone svojej činnosti v rámci ASPg i mimo nej.
5. Asociácia sociálnych pedagógov pracuje ako občianske združenie, pričom sa riadi všeobecne platnými právnymi predpismi o združovaní občanov a tiež princípmi a zameraním sociálnej pedagogiky. Pôsobí na celom území SR, bola založená na dobu neurčitú. (2018, s. 1-2.)

Poslanie a činnosť O.z. „Asociácia sociálnych pedagógov“ sú v Stanovách ASPg definované takto:

1. Poslaním združenia „*Asociácia sociálnych pedagógov*“ je prispievať svojou činnosťou k ďalšiemu rozvíjaniu školskej preventívnej sociálno-výchovnej práce v školách a školských zariadeniach, ďalej k zvýšeniu efektívnosti v prevencii sociálno-patologických javov, rozširovaniu odborných vedomostí a praktických zručností v sociálnej pedagogike, osobitne v činnosti sociálnych pedagógov prostredníctvom odborných seminárov, výcvikov, workshopov, publikačnej činnosti a ďalších aktivít pre členov tohto združenia, jeho sympatizantov, študentov sociálnej pedagogiky a iných záujemcov.

2. Združenie orientuje svoju činnosť na:

- združovanie členov v súlade s poslaním ASPg,

- organizáciu odborných podujatí,
- podporovanie rozvoja vzdelávacích programov pre sociálnych pedagógov,
- spoluprácu s domácimi a zahraničnými partnermi pri príprave a realizácii výskumných a vzdelávacích projektov,
- tvorbu a vydávanie učebných a metodických materiálov pre potreby svojich vzdelávacích programov,
- podporu študijných ciest a pracovných pobytov členov združenia,
- podporu poradenskej a metodickej činnosti v súlade s poslaním a činnosťou združenia,
- inšpirovanie sociálnych pedagógov a všetkých svojich členov k prevencii a riešeniu sociálno-patologických javov u detí, mládeže a dospelých,
- iniciovanie legislatívnych i organizačných opatrení zameraných na zvýšenie prestíže a posilnenie profesie sociálnych pedagógov v školách, školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie a iných sociálno-výchovných inštitúciách,
- vydávanie informačných i odborných materiálov,
- spoluprácu s vedeckými a odbornými združeniami doma i v zahraničí, na participácii, tvorbe a propagácii kontinuálneho vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiacich v sociálno-výchovnej praxi, reprezentáciu ASPg navonok pri jednaniach s vládnymi a inými organizáciami v otázkach týkajúcich sa posilnenia profesionalizácie prevencie v školách a školských zariadeniach,
- podporu študijných ciest a pracovných pobytov členov ASPg na významných odborných podujatiach doma i v zahraničí. (2018, s. 2-3.)

Ďalej bude poslaním združenia pomáhať svojim členom pri realizovaní prevencie, poradenstva a terapie v sociálnej, sociálno-výchovnej a pedagogickej oblasti nasledovnými aktivitami:

- organizovať, sprostredkovať alebo zabezpečovať študijnú, vzdelávaciu, informačnú a expertnú činnosť pre odborný rast svojich členov,
- realizovať aktivity, na ktoré organizácia získala akreditáciu v zmysle zákonov SR,
- presadzovať spoločné záujmy svojich členov vo verejnosti smerom k samospráve a štátnej správe v kontexte zamerania sociálnej pedagogiky a oficiálneho profesijného štandardu Sociálny pedagóg, ktorý je oficiálne zverejnený na stránke MŠVVaŠ SR v pokyne ministra školstva č. 39, príloha č. 19.,
- sprostredkovať rozširovanie odborných, legislatívnych, vedeckých a výskumných poznatkov a skúseností z oblasti sociálnej pedagogiky a profesijného štandardu Sociálny pedagóg, tvoriť nové vzdelávacie programy a metodické príručky na zvýšenie efektívnosti profesionálneho pôsobenia sociálnych pedagógov v školách a školských zariadeniach, nadväzovať a rozvíjať spoluprácu s podobnými inštitúciami doma i v zahraničí, presadzovať dôslednejšie využívanie existujúceho legislatívneho ukotvenia pozície sociálnych pedagógov vo všetkých typoch škôl a školských zariadení,
- vydávať odborné publikácie, propagovať sociálno-pedagogické diagnostické metódy, zborníky a iné materiály z odborných podujatí.

Na Ustanovujúcom Valnom zhromaždení O. z. „Asociácia sociálnych pedagógov“ , ktoré sa konalo dňa 20.6.2018, bolo na základe prihlášok prihlásených 40 riadnych členov, 2 mimoriadni a jeden študent. O členstvo v ASPg je naďalej značný záujem zo strany slovenských sociálnych pedagógov, čo hodnotíme zo strany Predsedníctva tohto občianskeho združenia vysoko pozitívne. Ustanovujúce Valné zhromaždenie ASPg dňa 20.6.2018 zvolilo hlavné orgány ASPg, zodpovedné za jej činnosť, ktoré sú zverejnené spolu s prihláškami (na ktoré sa môžu sociálni pedagógovia naďalej prihlasovať) na webovej stránke predsedníčky ASPg J. Hroncovej a tiež na stránke Katedry pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB, ktorá je oficiálnym sídlom tohto občianskeho združenia. Podľa doterajšieho záujmu o členstvo v O. z. ASPg možno predpokladať, že občianske združenie bude osožné nielen pre sociálnych pedagógov v praxi pri riešení ich problémov a zefektívňovaní preventívnej sociálno-výchovnej práce v školách a školských zariadeniach, ale aj pre ďalší rozvoj slovenskej sociálnej pedagogiky.

Záver

Ďalší rozvoj slovenskej sociálnej pedagogiky a zefektívňovanie sociálno-výchovnej práce sociálnych pedagógov v školách a školských zariadeniach vyžaduje prehĺbenie vzájomnej spolupráce na národnej i medzinárodnej úrovni. V tomto smere je potrebné zamerať pozornosť sociálnych pedagógov najmä na páliivé problémy v oblasti výchovy detí a mládeže a prevencii sociálnopatologických javov a zintenzívniť ich činnosť aj v prostredníctvom novovzniknutej *Asociácie sociálnych pedagógov*.

Poďakovanie

Autorka príspevku ako vedúca predstaviteľka „*Banskobystrickej školy sociálnej pedagogiky*“ a predsedníčka O. z. „*Asociácia sociálnych pedagógov*“ vyjadruje osobitné poďakovanie za doterajšiu spoluprácu pani doktorke Renáte Orosovej, PhD., vedúcej Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach a jej záujem o problémy sociálnej pedagogiky a profesiu sociálneho pedagóga. Zároveň vyjadruje presvedčenie, že doterajšia spolupráca sa bude medzi našimi Katedrami pedagogiky aj naďalej intenzívne rozvíjať.

Literatúra

- Baláž, O. (1991). Sociálna pedagogika-problémy a perspektívy. In *Pedagogická revue*. Roč. XLII, č. 8. s. 606 – 617.
- Baláž, O. (1996). K problémom sociálnej pedagogiky. In: *Pedagogická revue*. Roč. 48, 1996, č. 9-10.
- Baláž, O. (1999). Možnosti a potreba interdisciplinárnej súčinnosti sociálnej pedagogiky. In *Súčasný stav sociálnej pedagogiky na Slovensku*. Bratislava : UK, 2000. ISBN 80-223-1419-6.
- Bakošová, Z. (1994). Sociálna pedagogika. Vybrané problémy. Bratislava : UK. ISBN 80-223-0817-X.
- Bakošová, Z. (2005). Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava : FF UK ISBN 80-89236-00-6.
- Dulovics, M. (2014). Špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školskom prostredí. Banská Bystrica : Belianum. ISBN 978-80-557-0718-1.
- Emmerová, I. – Niklová, M. – Dulovics, M. (2015). *Základy mediálnej výchovy pre sociálnych pedagógov a pedagógov*. Banská Bystrica : Belianum. ISBN 978-80-557-0925-3.
- Határ, C. (2006). Sociálna pedagogika, sociálna andragogika a sociálna práca. Nitra : PF UKF. ISBN 80-8094-015-0.

- Határ, C. (2010). Sociálny pedagóg v systéme sociálno-edukačného poradenstva, prevencie a profylaxie. Nitra : PF UKF. ISBN 978-80-8094-664-7.
- Hroncová, J. – Emmerová, I. – Hronec, M. (2014). *Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov*. Banská Bystrica : Belianum. ISBN 978-80-557-0806-5.
- Hroncová, J. – Emmerová, I. a kol. (2009). *Sociálna pedagogika. Vývoj a súčasný stav*. Banská Bystrica : PF UMB. ISBN 978-80-8083-819-5.
- Hroncová, J. – Emmerová I. a kol. (2012). *Sociálny pedagóg v škole*. Banská Bystrica : PF UMB. ISBN 978-80-557-0465-4.
- Hroncová, J. a kol. (2012). *Sociálna pedagogika na Slovensku. (História a súčasnosť)*. Banská Bystrica : PF UMB. ISBN 978-80-557-0356-5.
- Hroncová, J. – Emmerová I. Kropáčová, K. a kol. (2013). *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie*. Banská Bystrica : Belianum. 346 s. ISBN 978-80-557-0596-5.
- Hroncová, J. – Emmerová I. a kol. (2015). *Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi*. Banská Bystrica : Belianum. 287 s. ISBN 978-80-557-0957-4.
- Jakubovská, V. (2016). Sociálny pedagóg a kyberšikanovanie. *Mládež a spoločnosť*. Roč. 22, 2016, č. 3, s. 16-27. ISSN 1335-1109.
- Klein, V. – Rosinský, R. (2010). Sociálna pedagogika pre pomáhajúce profesie. Nitra: FSVaZ UKF. ISBN 978-80-8094-835-1.
- Matulayová, T. (2015). SWOT analýza projektu PRINED In *Evalvačná správa projektu PRINED – Projekt inkluzívnej edukácie*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-565-1415-3.
- Niklová, M. (2009). *Prevencia drogových závislostí v školskom prostredí*. Banská Bystrica : PF UMB. ISBN 978-80-8083-783-9.
- Ondrejko, P. (1999). Sociálna patológia ako predmet pozornosti sociálnej pedagogiky, sociálnej práce a vychovávateľstva. Bratislava : PF UK. SBN 80-8868-47-5.
- Selická, D. (2009). *Sociálna pedagogika ako životná pomoc pre rómsku rodinu*. Nitra : UKF. ISBN 978-80-8094-618-0.
- Selická, D. (2016). Kompetencie sociálneho pedagóga pri práci s rómskou mládežou. In *Mládež a spoločnosť*. 22, č. 3, s. 3-15. ISSN 1335-1109.
- Stanovy občianskeho združenia Asociácie sociálnych pedagógov v zmysle Zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov.
- Štrbová, M. (2015). Národnostné a etnické menšiny v krajinách strednej Európy. *Mládež a spoločnosť*. Roč. 21, 2015, č. 3, s. 54-57.
- Štandard sociálny pedagóg. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/pokyn-ministra-c-392017-ktorym-sa-vydavaju-profesijne-standardy-pre-jednotlive-kategorie-a-podkategorie-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-skol-a-skolskych-zariadeni/>
- Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch v znení neskorších predpisov.

Adresa autora**Prof. PhDr. Jolana Hroncová, PhD.**

Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta, UMB v Banskej Bystrici

Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

jolana.hroncova@umb.sk